

Apstraktno umjetničko djelo kao polazište za likovno stvaralaštvo

Rogina, Tea

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:620539>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

TEA ROGINA

DIPLOMSKI RAD

**APSTRAKTNO UMJETNIČKO DJELO
KAO POLAZIŠTE ZA LIKOVNO
STVARALAŠTVO**

Čakovec, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnice: Tea Rogina

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Apstraktno umjetničko djelo kao polazište za likovno stvaralaštvo

MENTOR: izv. prof. mr. art. Kristina Horvat Blažinović

Čakovec, rujan 2019.

Sadržaj

Sažetak	5
Summary	6
1. UVOD	7
2. DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO	9
2.1. Likovno stvaralaštvo djece od 1. do 4. razreda	10
3. UMJETNIČKO DJELO KAO POTICAJ ZA LIKOVNO STVARALAŠTVO. 12	
3.1. Metoda estetskog transfera	12
4. NAČINI PROMATRANJA UMJETNIČKOG DJELA S DJECOM	13
4.1. Promatranje i analiza likovnog djela prema tematskim, likovno-jezičnim i likovno-tehničkim sadržajima i stilskim odrednicama, te razvijanje estetskih vrijednosti i stavova.....	13
4.2. Promatranje i analiza likovno-umjetničkog djela nakon vlastitog oblikovanja sličnih likovno-jezičnih sadržaja iste teme	14
4.3. Promatranje i analiza nakon prethodnog opisa umjetničkog djela.....	14
4.4. Opisivanje umjetničkog djela nakon njegova kratkog pokazivanja	14
4.5. Promatranje i analiza od cjeline prema detalju i od detalja prema cjelini... 15	
4.6. Promatranje i analiza od nejasnoga prema jasnome.....	15
4.7. Usporedno promatranje i analiza umjetničkih djela.....	15
5. UMJETNIČKO DJELO KAO IZVOR MOTIVA	15
5.1. Umjetničko djelo kao likovno-jezični i tematski citat.....	15
5.2. Likovno-jezična redefinicija umjetničkog djela	16
5.3. Umjetničko djelo kao izvor novih motiva	17
5.4. Umjetničko djelo kao izvor likovnih i kompozicijskih elemenata za izražavanje i stvaranje	17
5.5. Osamostaljenje lika iz cjeline.....	17
6. APSTRAKTNA UMJETNOST.....	19
6.1. Vrste apstraktne umjetnosti	19
7. UMJETNOST VASILJA KANDINSKOG.....	23
8. METODOLOGIJA PRAKTIČNOG ISTRAŽIVAČKOG RADA.....	26
8.1. Cilj istraživanja.....	26
8.2. Hipoteza.....	26
8.3. Uzorak	26
8.4. Instrument i postupak provođenja	26

9. LIKOVNI ZADATAK – PREMA SLICI VASILIJA KANDINSKOG, KOMPOZICIJA VII.	27
9.1. Motivacija.....	28
9.2. Najava zadatka	29
9.3. Realizacija	29
9.4. Analiza i vrednovanje likovnog procesa i produkata	29
9.5. Osvrt na dječje likovne radove	30
10. LIKOVNI ZADATAK – PREMA SLICI VASILIJA KANDINSKOG, ŽUTO- CRVENO-PLAVO.....	33
10.1. Najava zadatka	34
10.2. Realizacija	34
10.3. Razgovor o slici Žuto-Crveno-Plavo.....	34
10.4. Analiza i vrednovanje likovnog procesa i produkata	35
10.5. Osvrt na dječje likovne radove	35
11. ZAKLJUČAK	39
LITERATURA.....	40
PRILOZI	41
Prilog 1. Priprema za izvođenje nastavnog sata likovne kulture.....	41
Prilog 2. Priprema za izvođenje nastavnog sata likovne kulture.....	44
Prilog 3. Popis slika.....	47
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	49
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA	50
Zahvala.....	50

Sažetak

Djeca se pomoću igre i spontanošću razvijaju i otkivaju svijet oko sebe. Imaju potrebu likovno se izražavati, te tako razvijaju svoje mogućnosti od ranog djetinjstva. Dolaskom u školu susreću se sa raznim vrstama umjetnosti, umjetničkim djelima i raznim tehnikama.

Cilj ovog rada bio je približiti apstraktnu umjetnost učenicima četvrtih razreda i upoznati ih sa umjetničkim djelima Vasilija Kandinskog. On se isticao ne samo svojim djelima, već i jedinstvenom sposobnošću doživljavanja boja, pa i drugih umjetnosti. Inspiriran mnogim umjetnicima i glazbenicima Vasilij je stvarao mnoštvo skica koje su se pretvorile u umjetnička djela, a svoje slike je podijelio u tri grupe: impresije, improvizacije i kompozicije. U radu je prikazano dječje likovno stvaralaštvo s fokusom na dob od 6. do 10. godine, što je razdoblje razredne nastave. Nadalje je objašnjena metoda estetskog transfera i načini promatranja umjetničkog djela s djecom. Umjetničko se djelo, osim za analizu i promatranje, može koristiti kao poticaj za likovno stvaralaštvo u okviru nastave likovne kulture. Uloga učitelja je stoga vrlo važna jer on odlučuje na koji način će koristiti umjetničko djelo.

Aktivnosti su provedene u školi, na satu Likovne kulture s učenicima četvrtih razreda. Učenici su pokazali zanimanje za takvu vrstu sata, te su vrlo uspješno izvršili zadatke. Tehnika koju su koristili bio je akvarel i tuš, a radili su prema umjetničkim djelima Vasilija Kandinskog, *Kompozicija VII* i *Žuto-Crveno-Plavo*. Provedeno istraživanje, cilj, hipoteza, metode i uzorak su opisani u radu. Na kraju su opisani likovni zadatci i prikazano je nekoliko dječjih likovnih radova.

Ključne riječi: likovna umjetnost, apstraktna umjetnost, Vasilij Kandinski, umjetničko djelo

Summary

Children develop and discover the world around them by playing and being spontaneous. They have the need to express themselves through art and that is how they develop their abilities from early childhood. Starting school they meet various types of art, artworks and various techniques.

The aim of this paper was to bring the abstract art closer to the students of the fourth grade and to acquaint them with works of art by Wassily Kandinsky. He stood out not only with his works but also with his unique ability to experience colours and other art. Inspired by many artists and musicians, Wassily created a multitude of sketches that turned into artwork and he also divided his paintings into three groups: impressions, improvisations and compositions. The paper presents children's artistic creativity with a focus on the age of six to ten, which is the period from first to fourth grade. Furthermore, the method of aesthetic transfer and methods of observing the artwork with children is explained. The work of art, except for analysis and observation, can be used as an incentive for artistic creativity in art class. The role of the teacher is therefore very important because he decides how he will use the artwork.

Activities were conducted at the school, in the art class with fourth grade students. The students showed interest in this type of class, and they performed the tasks very successfully. The technique they used was watercolor and drawing ink, and they painted according to the works of Wassily Kandinsky, *Composition VII* and *Yellow-Red-Blue*. In this paper is described conducted research, objective, hypothesis, methods and patterns. At the end, art tasks were described and several children's art works were presented.

Keywords: visual art, abstract art, Wassily Kandinsky, artwork

1. UVOD

Djeca od malena razvijaju svoju kreativnost i pokazuju zanimanje za likovnim izražavanjem. Dječji radovi nastaju spontano kroz igru i zato su jedinstveni. Polaskom u školu djeca se upoznaju s umjetnošću, umjetničkim djelima i raznim tehnikama. Prema Grgurić i Jakubinu, djetetova sposobnost likovnog izražavanja je urođena, ona je temelj za razvijanje vizualnog i likovnog mišljenja. (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 21) Luka Petrač navodi kako likovno-umjetnička djela ne trebaju biti svedena na jedan određen način promatranja, već se može kombinirati više načina pa čak i osmisliti neki novi, ovisno o kreativnosti učenika. (Petrač, 2015, str. 9) Kako navodi Dubravka Kuščević, otvorenost likovnog djela zahtjeva interpretatora, a umjetničko djelo smatra se predmetom komunikacije. Prema tome, učitelji bi trebali učenike osposobiti za komunikaciju s likovnim djelima koja sama ne bi razumjela, zbog njihove složenosti i slojevitosti. (Kuščević, 2016, str. 46) „Da bi djeca shvatila značenja likovno-umjetničkih djela koja nisu primarno njima namijenjena, potrebno je učenike uvoditi u slojevitost likovnog djela kako bi razvijali svoju vizualno-likovnu, a time i kulturno-estetsku osjetljivost.“ (Kuščević, 2016, str. 46) Zanimljivo je slušati kako učenici opisuju neka umjetnička djela, na što ih asociraju i kako ih povezuju sa svijetom oko sebe. Svaki učenik doživljava umjetničko djelo na svoj način i upravo je to utjecalo na odabir teme ovog rada. Učenici često ne shvaćaju likovni jezik, vrijednost i jedinstvenost umjetničkog djela, ali ono ipak potiče estetski doživljaj. (Kuščević, 2016, str. 46) „Umjetnost shvaćamo doživljavajući je, ne samo proučavajući. Kod umjetnosti nije djelatan samo razum, nego i volja, imaginacija i osjećaji.“ (Petrač, 2015, str. 39)

U ovome radu su navedene karakteristike i razvojne faze dječjeg likovnog stvaralaštva. Nakon toga se govori o likovnom stvaralaštvu djece u dobi od šest do deset godina te o umjetničkom djelu kao poticaju za likovno stvaralaštvo. Opisana je metoda estetskog transfera, kao i načini promatranja umjetničkog djela s djecom. Navedeno je na koje sve načine umjetničko djelo može poslužiti kao izvor motiva.

Nadalje, u radu je fokus na nefigurativnoj umjetnosti te je predstavljen ruski umjetnik Vasilij Kandinski koji je najpoznatiji po svojim apstraktnim umjetničkim djelima. Objašnjena je apstraktna umjetnost i vrste te su navedeni glavni predstavnici

tih razdoblja. Predstavljena je umjetnost i djelovanje Vasilija Kandinskog. Kandinski je izabran zato što ima vrlo zanimljiva djela koja povezuje s ostalim umjetnostima, kao što je glazba. Ono što je također zanimljivo je njegovo zanimanje za boje, kako ih je opisivao pa i koristio. Prema Magdaleni Dabrowski, Kandinski je demonstrirao svoju svijest o utjecaju različitih boja na emocionalnu reakciju promatrača te kako boja ima posebnu psihološku sposobnost da izazove „vibracije duše“. (Dabrowski, 1995, str. 19)

Odabrane su dvije reprodukcije, *Kompozicija VII* i *Žuto-Crveno-Plavo*, na temelju kojih je osmišljen likovni zadatak za učenike. Spomenuta umjetnička djela su odabrana zbog toga što su zanimljiva, kao i sam razlog zašto su ona nastala. Na kraju rada je opisana metodologija praktičnog istraživačkog rada i tijekom nastavnog sata. Naveden je cilj istraživanja, postavljena hipoteza, uzorak te instrument i postupak provođenja. Nakon toga opisani su likovni zadatci prema umjetničkim djelima Vasilija Kandinskog.

2. DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO

„Osnovno polazište vizualno-likovnog odgoja i obrazovanja temelji se na načelima koja proizlaze iz suvremenih shvaćanja vizualnog i likovnog jezika i općeg psihičkog razvitka djeteta.“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 11) Učenje i usvajanje vizualnog i likovnog jezika je, prema Grgurić i Jakubinu, misaoni proces koji nadopunjuje i obogaćuje djetetov pojmovni fond. (1996, str. 11) Petrač u svojoj knjizi *Dijete i likovno- umjetničko djelo* navodi kao što dijete otkriva svijet oko sebe, tako otkriva i ono što se nalazi na papiru ili platnu. (2015, str. 25) Svako dijete otkriva, promatra i percipira umjetničko djelo na svoj način, a sama sposobnost likovnog izražavanja je urođena. Duh, Herzog i Lazar navode kako je stvaralački proces pojačan komponentama, a to su: apsorpcija, sklonost mašti i sanjarenje. One zajedno omogućuju neograničeno istraživanje navika ili stvarnosti. (Duh, Herzog i Lazar, 2016, str. 51) Kako će dijete percipirati djelo, ovisi o njegovom stupnju intelektualnog razvoja, počevši od konkretnog likovnog mišljenja prema apstraktnom. (Petrač, 2015, str. 25) „Svi dječji likovni produkti ne sadrže likovno–estetičku i originalnu vrijednost, ali ipak veći dio njih ima izvoran, neometen dječji likovni izraz i likovno–kreacijsko obilježje.“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 28) Herzog navodi kako kod dječjih radova formativni aspekt ima važnu ulogu, jer osim što pridonosi faktorima kreativnosti, također, pomaže u stvaranju dječjeg likovnog izraza. (2018, str. 977) Prema Grgurić i Jakubin, obilježja dječjeg izraza su: ekspresija, spontanost, skladnost i ritmičnost. (1996, str. 29) Grgurić i Jakubin se u svojoj knjizi *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje osvrću* na tekst H. Reada koji smatra kako se djetetovo likovno izražavanje može podijeliti na tri stupnja. Prvi stupanj traje sve do sedme godine kada dijete upoznaje stvarnost oko sebe. Likovni izraz djeteta je tada slobodan, njime izražava vlastite doživljaje i komunicira s okolinom. (Read, citirano prema: Grgurić i Jakubin, 1996, str. 30) Drugi stupanj traje od sedme do četrnaeste godine i tada dijete promatra svijet oko sebe, istražuje ga sa zanimanjem, pa tako stječe sve složenije likovne spoznaje. Od četrnaeste do dvadesete godine traje treći stupanj kada dijete shvaća likovne vrijednosti i sustave, pravce u umjetnosti i svjesnu primjenu likovnog jezika. Kod periodizacije dječjeg likovnog izražavanja, prema Grgurić i Jakubinu, možemo primijetiti osnovni Linquetov model koji navodi tri faze: faza šaranja, faza dječjeg, intelektualnog

realizma i faza vizualnog realizma. (1996, str. 30-31) Faza šaranja traje do četvrte godine i smatra se početnim likovnim stvaralaštvom. U toj fazi prevladava psihomotorički i osjetilni djetetov doživljaj, uživanje u stvaranju linija, a na kraju faze dolazi pokušaj prikazivanja okoline kao „slučajno postignuti crtež.“ Faza dječjeg (intelektualnog) realizma traje od četvrte do desete godine kada dijete pokušava prikazati okolinu. Unutar te faze se javlja rana faza dječjeg realizma, ali samo do šeste godine, kada dijete prezentira okolinu s egocentričnog stajališta s izrazitim emocijskim elementima. Kasnija faza intelektualnog realizma traje od šeste do jedanaeste godine kada dijete još uvijek prikazuje okolinu, ali se može uočiti više informacija i spoznaja koje je usvojilo. Predmeti dobivaju obilježja te je odsutno puko viđenje predmeta. Posljednja faza je faza vizualnog (optičkog) realizma koja traje od jedanaeste do četrnaeste godine, a karakterizira ju zanemarivanje znanja o predmetima i njihovim odnosima, veličini i oblicima. Ovom fazom se približava izrazu odraslih i udaljuje od prethodnih dječjih faza. (Grgurić i Jakubin, 1996, str 31)

2.1. Likovno stvaralaštvo djece od 1. do 4. razreda

Polaskom u školu dijete prelazi u višu fazu likovnog razvitka, u već spomenutu fazu intelektualnog realizma, gdje se počinje pojavljivati apstraktno mišljenje. Spontanom izražavanjem dijete postupno usvaja likovne i kompozicijske elemente. (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 56) Kako navodi Herzog, u ranoj fazi dijete istražuje i dolazi u doticaj s raznim materijalima i umjetničkim tehnikama te kroz umjetničko izražavanje oslobađa svoju maštu. (2018, str. 976) Razvojne faze kroz koje djeca prolaze su rezultat dječjeg sazrijevanja i ne dolaze svi u iste faze istovremeno. „Međutim, dijete još uvijek u svoje predodžbe upliće maštu, koja je snažna i ostavlja duboke tragove na dječje emocije i postupke.“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 56) Vrlo je važno da probudimo interes za umjetnost kod djece pomoću igre. Promatranje umjetničkog djela je aktivnost koja se traži od djece polaskom u školu, a tu vještinu ono razvija vježbom. (Petrač, 2015, str. 41) Prema Grgurić i Jakubinu, možemo razlikovati nekoliko karakteristika likovnog izražavanja: transparentnost prikaza, prikaz akcije u fazama kretanja, rasklapanje oblika, emocijska proporcija, prevaljivanje oblika i razne perspektive poput vertikalne, obrnute i poliperspektive. (1996, str. 61) Herzog se u svome djelu *Praćenje likovnog razvoja učenika četvrtih razreda – analiza stanja u hrvatskim osnovnim školama* osvrće na tekst Tanaya pa tako navodi da se vizualni, auditivni i motorički podražaji kod djece prenose u linije,

površine, boje i prostor u smislu novih značenja individualnog umjetničkog izraza. (Tanay, citirano prema: Herzog, 2018, str. 977) „Sva obilježja dječjeg likovnog izražavanja ne bivaju uvijek jedno za drugim, nego se javljaju istodobno unutar jedne slike.“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 68) U fazi intelektualnog realizma rijetko se javlja obris predmeta, dijete povlači crtu bez straha, crtež nastaje odlučnim potezima, prisutno je i precrtavanje, obrisna linija je važnija od obojene plohe, slikanje je plošno i nema izraza volumena pomoću svijetla i sjene. (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 68) „Za neke učenike likovno izražavanje predstavlja katarzu i emocijsko pražnjenje jer služi za neposredno izražavanje unutarnjeg zbivanja.“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 68) Herzog ističe važnost učitelja čiji se utjecaj odražava na pravilno demonstrirane likovne tehnike i postupke. (Herzog, 2018, str. 977)

Iskustvo što ga je dijete dosad steklo, lagani prijelaz apstraktnom načinu razmišljanja, postepena likovno–tehnička zrelost, prilagodljivost različitim uvjetima, omogućuje da na ovom stupnju ono postigne izvanredna i zanimljiva likovna ostvarenja, pod pretpostavkom pravilna vodstva od strane pedagoga. (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 73)

3. UMJETNIČKO DJELO KAO POTICAJ ZA LIKOVNO STVARALAŠTVO

Umjetničko se djelo, osim za analizu i promatranje, može koristiti kao poticaj za likovno izražavanje i stvaranje motiva. Petrač navodi kako je djeci potreban vizualni, nevizualni i likovno-kompozicijski element kao poticaj. (Petrač, 2015, str. 91) „Dijete potičemo na likovno izražavanje i stvaranje putem određenog likovno-jezičnog sadržaja, teme i motiva.“ (Petrač, 2015, str. 91) Kušević se osvrće na tekst Zupančića koji smatra kako kod izbora autora i umjetničkog djela treba pripaziti na važnost i tipičnost autora i njegova rada, zornost radova, sadržajna primjerenost radova i praktično-izvedbena primjerenost djela. (Duh, Zupančić, citirano prema: Kušević, 2016, str. 48) Postoje još mnogi autori koji su naveli nekoliko različitih dimenzija i modela doživljavanja i odabira umjetničkog djela. Grgurić i Jakubin tvrde kako upoznavanje kvalitetnih umjetničkih djela dovodi do oslobađanja sposobnosti kod djece te sklonosti za likovno stvaranje. (1996, str. 108) „Djela likovnih umjetnosti postaju sadržajem dječje svijesti i potiču maštu za likovna ostvarenja.“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 108)

3.1. Metoda estetskog transfera

„Metoda estetskog transfera je didaktička metoda koja naglašava značenje estetskog iskustva.“ (Duh i Zupančić, 2009, str. 13) Metoda se primjenjuje kod upoznavanja učenika s umjetničkim djelom u nastavi. Kako navode Duh i Zupančić, radi se o didaktičkim odlukama koje imaju cilj stvaranje optimalnih uvjeta za razvoj estetskog osjećaja i djelovanja. (2009, str. 13)

Obuhvaća specifičnu vremensku i sadržajnu artikulaciju aktivnosti, nastavne metode i oblike rada, načine motiviranja i vrednovanja, a poseban naglasak stavljen je na postupke prijenosa estetskih informacija, koje sadrže umjetnine, primatelju odnosno onima koji su uključeni u pedagoški proces. (Duh i Zupančić, 2009, str. 13)

„Kod ove metode prezentacija umjetničkog djela mora biti takva da se promatranjem uspostavi interakciju između promatrača i djela. Pri tome je osjetilni podražaj izravno povezan sa sjećanjem, iskustvom, emocijama i asocijacijama. Interakcija promatrača i djela je osobna i razlikuje se kod svakog djeteta.“ (Duh i

Zupančič, 2011, str. 49) Vrlo je važno da učenici izraze vlastito mišljenje, jer tako potiču druge učenike na isto i vlastitim primjerom proširuju iskustva ostalih. Duh i Zupančič spominju 3 razine prihvaćanja kod djece, a to su osjećajna, asocijativna i formalno intelektualna razina. (2009, str. 14) Metoda estetskog transfera prema autorima Zupančič i Duh (2009, str. 15) dijeli se u 4 faze:

1. Uočavanje likovnog uratka svim osjetilima
2. Oslobađanje osjećaja
3. Opisivanje slika
4. Djelovanje

Kako bi estetski transfer bio što uspješniji učenicima trebamo prikazati što kvalitetniju reprodukciju umjetničkog djela, da se izgubi što manje izvornih informacija.

4. NAČINI PROMATRANJA UMJETNIČKOG DJELA S DJECOM

Umjetničko djelo možemo promatrati na različite načine. U knjizi *Dijete i likovno-umjetničko djelo* Petrač navodi nekoliko načina promatranja.

4.1. Promatranje i analiza likovnog djela prema tematskim, likovno-jezičnim i likovno-tehničkim sadržajima i stilskim odrednicama, te razvijanje estetskih vrijednosti i stavova

Promatranje je vještina koja se često zahtjeva od djece, stoga je važno da se razvija i potiče. Za promatranje i analizu ovim načinom Petrač navodi smjernice kao što su upoznavanje s osnovnim podacima o djelu i njegovu autoru, promatranje, uočavanje i analiza tematskih i likovno-jezičnih sadržaja, promatranje i analiza likovnih tehnika i postupaka, stilska analiza i razvijanje estetskih vrijednosti i stavova. (2015, str. 41-42) Učenici se upoznaju s umjetničkim djelom, autorom, godinom, kada je ono nastalo i kojem likovnom području pripada. Kod tematskih sadržaja odabranom didaktičkom metodom određuje se tema, a motivi se prepoznaju i imenuju pitanjima ili opisom dok se djelo u potpunosti ne opiše. (Petrač, 2015, str. 41) Razgovorom, usmenim

izlaganjem ili nekom drugom metodom prepoznaju se i imenuju likovni i kompozicijski elementi kao što su boje, likovi, oblici, ravnoteža, itd. Djeca otkrivaju i analiziraju likovne tehnike i postupke kao što su držanje olovke, debljina olovke, potezi kistom, itd. Kod stilske analize predstavlja se autor, vrijeme nastanka djela i analizira se stil prema likovnim obilježjima. Razvijanjem estetskih stavova dolazi do izražaja osobnog ukusa i vlastitog stava prema likovnom sadržaju. (Petrač, 2015, str. 41-42)

4.2. Promatranje i analiza likovno-umjetničkog djela nakon vlastitog oblikovanja sličnih likovno-jezičnih sadržaja iste teme

Nakon tematske i likovne motivacije učitelja djeca sama likovno izražavaju zadani motiv. Zatim slijedi uspoređivanje njihovih radova s umjetničkim djelom. Djeca traže sličnosti i razlike i tako lakše usvajaju likovno-jezičnu i tematsku građu. (Petrač, 2015, str. 52)

4.3. Promatranje i analiza nakon prethodnog opisa umjetničkog djela

Ova metoda omogućuje nove istraživačke mogućnosti, te je zamišljena tako da učitelj pretvara vizualno-likovni sadržaj u verbalni izraz. Postoje razni načini kod ove metode, kao što je likovno izražavanje na temelju verbalnog opisivanja gdje učitelj opisuje djelo, učenici ga ne vide, a moraju likovno izraziti ono što čuju. Slično tome je jezično izražavanje na temelju verbalnog opisivanja, samo što učenici tada slušaju i bilježe vizualne slike koje zamišljaju. Posljednji način je opisivanje likovnog djela, kada dijete gleda umjetničko djelo i verbalno ga opisuje. Druga djeca slušaju i likovno se izražavaju. (Petrač, 2015, str. 60)

4.4. Opisivanje umjetničkog djela nakon njegova kratkog pokazivanja

Umjetničko djelo se pokaže djeci, ali na kraće vrijeme. Prije toga se može upozoriti da će opisivati djelo, ali tek nakon što se makne. Djeci se postavljaju pitanja koja učitelj usmjerava. Takav je način blizak djeci jer podsjeća na igru, a njime djeca postupno otkrivaju sadržaj umjetničkog djela. (Petrač, 2015, str. 67)

4.5. Promatranje i analiza od cjeline prema detalju i od detalja prema cjelini

Umjetničko djelo se prikazuje kao jedan dio, a ne kao cjelina odjednom. Prikazuje se slijedom detalja, od cjeline koja se zatim postupno fokusira prema manjim detaljima. Postoji mogućnosti da se radi obrnuto, od cjeline koji se postupno povećavaju prema detalju. (Petrač, 2015, str. 68)

4.6. Promatranje i analiza od nejasnoga prema jasnome

Kod ove metode umjetničko djelo se zamuti i postupno otkriva. Prikaže se cijela reprodukcija u nejasnim obrisima. Djeca postupno otkrivaju tematski sadržaj i tako spoznaju umjetničko djelo. (Petrač, 2015, str. 76)

4.7. Usporedno promatranje i analiza umjetničkih djela

Usporedno se promatraju dva umjetnička djela koja imaju zajednička svojstva, a djeca raže sličnosti i razlike. Važno je da učitelj postavlja prikladna pitanja tako da djeca ne zastanu na kontrastnim razlikama i sličnostima. (Petrač, 2015, str. 80)

5. UMJETNIČKO DJELO KAO IZVOR MOTIVA

5.1. Umjetničko djelo kao likovno-jezični i tematski citat

Umjetničko djelo kao likovno-jezični i tematski citat je jedan od poticaja, a radi se o stvaranju interesa za likovnom realizacijom, nakon analiza i promatranja umjetničkog djela. (Petrač, 2015, str. 91) Učenicima se zadaje jedan motiv i zadatak vezan uz njega. Kao primjer, Petrač u svojoj knjizi *Dijete i likovno umjetničko djelo* navodi *Portret kralja Henrika VIII*, autora Hansa Holbeina. Učenici su se bavili redefinicijom boje u odnosu na likovno djelo tako da su mijenjali intenzitet i tonalitet plave, crvene i žute boje. (Petrač, 2015, str. 91,92)

Slika 1 Portret kralja Henrika VIII, tempera, radovi učenika 3. razreda

Izvor: Originalni navod iz Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno-umjetničko djelo*. Zagreb: Alfa d.d., str. 92.

5.2. Likovno-jezična redefinicija umjetničkog djela

Likovno-jezična redefinicija je, također, jedna od mogućnosti kod koje se nakon promatranja umjetničkog djela pojedini sadržaji redefiniraju. Analizom djeca sama dolaze do rješenja i potiče se na samostalno rješavanje likovnih formi. Redefinirati se može dodavanjem teksture ili boje, mijenjanjem boje, reljef prikazati slikarskom tehnikom itd. (Petrač, 2015, str. 95) Ova mogućnost je primijenjena na već spomenutom umjetničkom djelu Hobleina. Djeca su nakon promatranja slikali motiv mijenjajući likovni sadržaj prema vlastitom izboru, s naglaskom na kromatsko-akromatski kontrast. (Petrač, 2015, str. 99)

Slika 2 Portret kralja Henrika VIII, lavirani tuš i akvarel, radovi učenika 3. razreda

Izvor: Originalni navod iz Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno-umjetničko djelo*. Zagreb: Alfa d.d., str. 98.

5.3. Umjetničko djelo kao izvor novih motiva

Umjetničko djelo može biti i izvor novih motiva koje učitelj može osmisliti sam ili s učenicima. Petrač kao primjer navodi *Portret kralja Henrika VIII*, već spomenutog umjetnika. Izdvojeni su neki predmeti kao što je kruna, kočija, obuća i odjeća, koje su učenici slikali različitim tehnikama. (Petrač, 2015, str. 99-110)

Slika 3 Kočija za kralja, tempera, radovi učenika 1. razreda

Izvor: Originalni navod iz Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno-umjetničko djelo*. Zagreb: Alfa d.d., str. 105.

5.4. Umjetničko djelo kao izvor likovnih i kompozicijskih elemenata za izražavanje i stvaranje

Umjetničko djelo kao izvor likovnih i kompozicijskih elemenata za izražavanje i stvaranje nudi razne mogućnosti, kao što je fokusiranje na jedan detalj, na primjer komad odjeće ili odabran predmet. Petrač kao primjer navodi istraživanje poznavanja boja pomoću apstraktnog umjetničkog djela. (2015, str. 111-114)

5.5. Osamostaljenje lika iz cjeline

Kod nekih umjetničkih djela možemo koristiti način promatranja od detalja prema cjelini čime možemo približiti poticaj osamostaljenja lika iz cjeline. Kao primjer je navedeno djelo Ivana Večenaja, *Pevec na obedu*. Djeca su analizirala građu, oblik i boje, zatim su slikali motiv pijetla prema vlastitom opažanju te životinje. (Petrač, 2015, str. 116)

Slika 4 Ivan Večenaj – Pevec na obedu

Izvor: Galerija Ivan Večenaj. (1972). Pevec na obedu. Preuzeto s:
<https://galerijaiivanvecenaj.com/slike/> (22.03.2019.)

Slika 5 Pijetao, tempera, radovi djece predškolske dobi

Izvor: Originalni navod iz Petrač, L. (2015). Dijete i likovno-umjetničko djelo. Zagreb: Alfa d.d., str. 117.

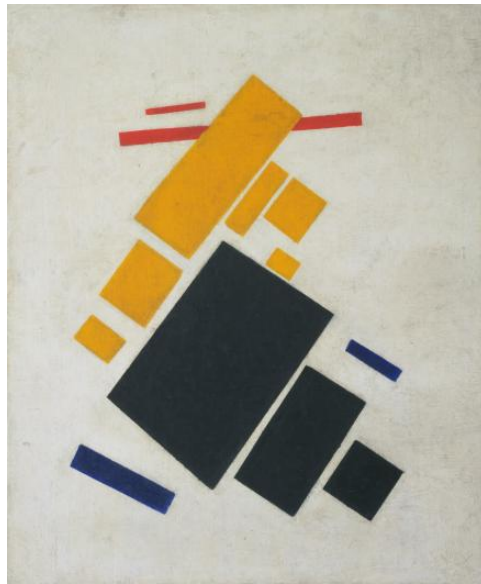
6. APSTRAKTNA UMJETNOST

Prema latinskom značenju apstraktno (lat. *abstractio*, *abstrahere*) znači izvlačenje, odijeljivanje. (Jakubin, 2003, str. 45) Koristili su se i drugi nazivi, poput, nepredmetna i nefigurativna umjetnost. (Gombrich, 1999, str. 570) Kako navodi Piet Mondrian u tekstu *Plastička i čista plastička umjetnost*, nefigurativna umjetnost često ostvaruje poseban prikaz dok figurativna umjetnost neutralizira formu promišljenom procjenom. Također, navodi kako nefigurativno djelo nastaje nesvjesno, iz čiste intuicije. (1968, str. 123,127) „Nefigurativna umjetnost stvara se ustanovljujući dinamički ritam uzajamno određenih odnosa koji isključuje stvaranje posebne forme.,, (Mondrian, 1986, str. 125) Prema Jakubinu, apstraktna umjetnost se može opisati kao odvajanje nebitnih svojstava i realnosti, nečeg stvarnog i poznatog. Jedan od prvih umjetnika koji se spominje u apstraktnoj umjetnosti je Vasilij Kandinski, čije su ideje nastale iz ekspresionizma. Kandinski je težio vrsti slikarstva koja bi se mogla mjeriti s glazbom. (Gombrich, 1999, str. 582) Apstraktnu umjetnost možemo predstaviti kao svođenje prikaza na likovnu bit gdje se javlja sasvim nova realnost. Takvu realnost čine čisti likovni odnosi kao što su linija, ploha, boja, volumen, površina i ostalo. (Jakubin, 2003, str. 45) Karakteristično obilježje apstraktne umjetnosti je odsustvo stilske jedinstvenosti, a ona se pojavila početkom 20. st. Javlja se kao izraz istraživanja raznih oblika, prostora, vremena, kompozicije i motorike. Svi elementi se međusobno povezuju i svojim ispreplitanjem čine cjelovitu kompoziciju.

6.1. Vrste apstraktne umjetnosti

Prema Jakubinu, postoje razne vrste apstraktne umjetnosti kao što su neoplasticizam, suprematizam, organska apstrakcija, orfizam i konstruktivizam. (2003, str. 45) Geometrijska apstrakcija je svođenje na geometrijski red i komponiranje geometrijskih likova, ploha, te primjenjivanje osnovnih boja (plava, žuta i crvena) i neboja (crna, siva i bijela). (Jakubin, 2003, str. 45) Pojavljuju se i linije koje mogu biti u različitim položajima i odnosima. Neki od predstavnika su Kazimir Maljevič, Piet Mondrian, Theo van Doesburg.

Slika 6 Suprematizam: Kazimir Maljevič - Leteći avion

Izvor: Moma (1915). Suprematist Composition: Airplane Flying. Preuzeto s: https://www.moma.org/collection/works/79269?artist_id=3710&locale=en&page=1&sov_referrer=artist (10.04.2019.)

Suprematizam se, prema Jakubinu, još navodi kao nepredmetno slikarstvo, u kojem se javlja osjećaj nepredmetnosti i odsutnost stvarnosti. (2003, str. 45) Kazimir Maljevič je osnivač i predstavnik ove vrste apstraktne umjetnosti. Naziv dolazi prema riječi „suprema“ koja označava oblike koje je Maljevič koristio. Suprematizam predstavlja beskraj, svijet bez predmeta. (Larousse, 2003, str. 412) „Zagovara čistu geometrijsku apstrakciju, u početku ograničavanjem likovnog izraza na kvadrat (*Crni kvadrat na bijeloj podlozi* – prva suprematistička slika), a kasnije je kvadratu pridodan trokut i krug.“ (Jakubin, 2003, str. 45)

Neoplasticizam – de stijl je pokret koji je nastao u Nizozemskoj i, prema Jakubinu, zastupa geometrijsku apstrakciju tako da u njoj vidi novi univerzalni stil. (2003, str. 45) „DeStijl je naziv pokreta koji zastupa teoriju neoplasticizma i ime časopisa u kojemu su predstavnici pokreta objavljivali svoje teorijske postavke – čisti „plastični“ osnovni likovni elementi su bitna izražajna sredstva.“ (Jakubin, 2003, str. 45)

Slika 7 Theo van Doesburg - Istovremena protukompozicija

Izvor: Moma (1929-1930). Simultaneous Counter-Composition. Preuzeto s:
https://www.moma.org/collection/works/80028?artist_id=6076&locale=en&page=1&sov_referrer=artist (10.04.2019.)

Organska apstrakcija ili lirski apstrakcija polazi od nove spoznaje o strukturi materije (otkrića nevidljivog svijeta mikroskopom). (Jakubin, 2003, str. 45) Ovu vrstu apstraktnosti možemo prepoznati prema slobodnim oblicima i bojama. Predstavnicima su Vasilij Kandinski, Paul Klee, Henry Moore, itd.

Orfizam je nazvan prema Orfeju koji je bio mitski pjevač, a neki od predstavnika su Robert Delaunay i František Kupka.

Označava slobodno komponiranje boja snažnih kontrasta, tonova i likova bez oponašanja prirodnih oblika (kompozicija istih likovnih formi). Slikar bojama, tonovima, oblicima, likovima itd. slobodno komponira djelo kao što skladatelj već odavno slobodno komponira tonove i zvukove kakvih nema u prirodi (ritam na slici – ritam u glazbi, kompozicija boja i tonova – kompozicija glazbenih tonova). (Jakubin, 2003, str. 45)

Slika 8 František Kupka - Crveni i plavi diskovi

Izvor: Moma (1911-1912). Red and Blue Disks. Preuzeto s:
https://www.moma.org/collection/works/78970?artist_id=3302&locale=en&page=1&sov_referrer=artist (10.04.2019.)

Konstruktivizam je osnovao ruski umjetnik Vladimir Tatlin koji je stvorio prve apstraktne „konstrukcije“ koje su predstavljene kao reljefi od raznih materijala (drvo, staklo, žica i sl.) Stvarao je i „kontrareljefe“ koji je Jakubin opisao kao stereometrijske tvorevine obješene na metalne žice koje čine dinamičan prostor. (2003, str. 46) Larousse predstavlja konstruktivizam kroz umjetnika koji nije samo dekorater života, već organizator, stoga je i „konstruktivist“. (2003, str. 410) Neki od predstavnika su Aleksandar Rodčenko, Naum Gabo i mnogi drugi.

Slika 9 Aleksandr Rodčenko - Viseća konstrukcija

Izvor: Moma (1920). Spatial Construction no. 12. Preuzeto s:
https://www.moma.org/collection/works/81043?artist_id=4975&locale=en&page=1&sov_referrer=artist (10.04.2019.)

7. UMJETNOST VASILIJ KANDINSKOG

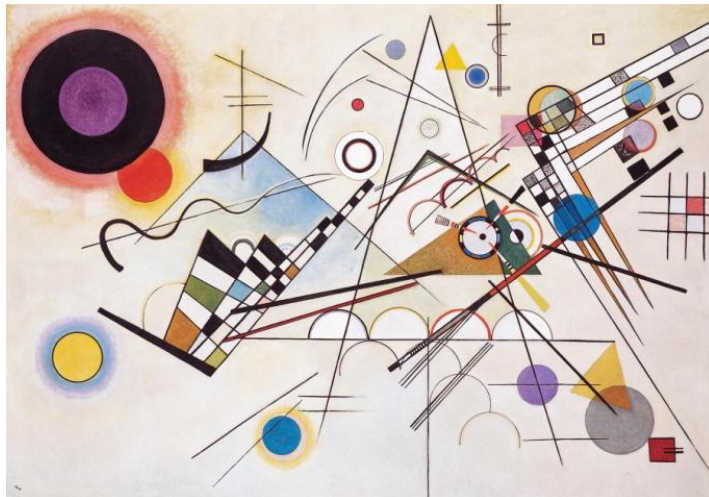
Vasilij Kandinski je bio ruski slikar, rođen 1866. godine u Moskvi. Još u djetinjstvu je zavolio umjetnost, a posebno su ga zanimala boje.

Prema vlastitom pripovijedanju, na Kandinskog su dva događaja ostavila dubok dojam: prvo je bila izložba francuskih impresionista u Moskvi, gdje ga je zbudila i potresla slika *Stog sijena* Claudea Moneta. Drugi „potresni“ događaj koji je djelovao poticajno na umjetnički senzibilitet doživio je Kandinski prilikom izvedbe Wagnerove opere *Lohengrin* u Moskovskom dvorskom kazalištu. (Düchting, 2003, str. 10)

Uz boju, Kandinski je bio zadivljen i zvukom, što ga je potaknulo na odlazak u München kako bi studirao umjetnost. Tamo je tada bilo središte umjetnika i same umjetnosti. Kako navodi Düchting, Kandinski je 1901. godine osnovao umjetničko–izložbeno društvo „Phalanx“ i slikarsku školu pod istim imenom. (2003, str. 94) Bavio se raznim tehnikama počevši od drvoreza, kojima se najviše približio umjetničkim pravcima jugendstila i simbolizma. (Düchting, 2003, str. 20) Godine 1909. Vasilij se želio upisati na Umjetničku akademiju kod Frazna von Stucka, no nije uspio. Dvije godine kasnije pohađao je studij kod von Stucka zajedno s Paulom Kleeom. Izlagao je na mnogim izložbama i djelovao u mnogim društvima i pokretima. „Kandinski je bio uvjeren u unutarnju interakciju umjetničkog djela i promatrača, koju je opisao pojmom „zvuk“.“ (Düchting, 2003, str. 17) Svoju zbirku umjetničkih djela pod nazivom *Kompozicije*, Kandinski je smatrao najvažnijom jer je obradio složene slikovne koncepte koji su utjelovljeni u njegovoj emocionalnoj apstrakciji. Sačuvano je samo sedam od ukupno deset djela iz spomenute zbirke. Za svako umjetničko djelo izradio je nekoliko skica, a tek onda je slikao.

Posvuda je vidio i skupljao indicije za to novo shvaćanje umjetnosti; nadahnjivao se bavorskim slikarstvom na staklu i narodnim zavjetnim slikama te je sam naslikao nekoliko takvih slika upotrijebivši slobodne ekspresivne oblike koji više potiskuju, nego što naglašavaju predmet. (Düchting, 2003, str. 26)

Slika 10 Vasilij Kandinski - Kompozicija VIII

Izvor: wassilykandinsky.net (1923). Composition VIII. Preuzeto s:
<https://www.wassilykandinsky.net/work-50.php> (10.04.2019.)

Slika 11 Vasilij Kandinski - Kompozicija IV

Izvor: wassilykandinsky.net (1911). Composition IV. Preuzeto s:
<https://www.wassilykandinsky.net/work-114.php> (10.04.2019.)

Svoje slike je podijelio u tri grupe: impresije, improvizacije i kompozicije. Godine 1910. napisao je knjigu *O duhovnom u umjetnosti* te je, prema Düchtingu, time želio prikazati duhovno pomoću apstraktnih oblika i boja. (2003, str. 37- 38) Boje su za Kandinskog imale poseban značaj pa je svaku opisivao s mnoštvo pridjeva. Na primjer crvena je boja opisana kao živa topla boja koja je pokretljiva i nemirna.

Jedna od važnijih slika apstraktne umjetnosti za Kandinskog je bila *Prvi apstraktni akvarel (Bez naslova)* koju je naslikao 1910. godine. (Düchting, 2003, str. 39) Nakon toga, 1913. nastaje djelo *Kompozicija VII* koja je završena u samo 3 dana. Vasilij je pisao i pjesme te je bio inspiriran glazbom. Vjerovao je da se glazba može prikazati slikanjem, osobito bojama i potezima kista. Neki od skladatelja koji su utjecali na njega bili su Richard Wagner, Claude Debussy i Arnold Schönberg.

Kandinski nije imao samo značajnog udjela u najvažnijim pothvatima moderne umjetnosti, već je uveo posve novo shvaćanje slikarstva, čije je raznovrsne često napadane varijacije ostavio za sobom kao model jedne nepredmetne, ali sadržajno razumljive umjetnosti. (Düchting, 2003, str. 88,89)

Godine 1944. je održana njegova posljednja izložba u vrijeme njegova života u Galerie L'Esquisse u Parizu, a iste godine je i umro.

8. METODOLOGIJA PRAKTIČNOG ISTRAŽIVAČKOG RADA

Satovi likovne kulture održani su u II. osnovnoj školi Čakovec, u trajanju od 45 minuta. Sudjelovali su učenici četvrtih razreda, a tehnika koju su koristili bila je akvarel i tuš. U oba razreda su prikazane reprodukcije Vasilija Kandinskog, u 4. b *Kompozicija VII*, a u 4.c *Žuto–Crveno–Plavo*.

8.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti na koji način će se učenici likovno odazvati, kroz vlastitu stvaralačku aktivnost, na umjetnička djela Vasilija Kandinskog.

8.2. Hipoteza

H1: Učenički radovi će prilično nalikovati prikazanim umjetničkim djelima Vasilija Kandinskog koja su poticaj za likovni rad.

8.3. Uzorak

Istraživanje je provedeno u II. osnovnoj školi Čakovec, u dva četvrta razreda. Uzorak se sastojao od 40 učenika, 21 učenik iz 4. b razreda i 19 učenika iz 4. c razreda.

8.4. Instrument i postupak provođenja

Nakon razgovora s ravnateljem II. osnovne škole u Čakovcu dobivena je suglasnost za provedbu istraživanja te su odabrani četvrti razredi. Učitelj i učiteljica 4. b i 4. c razreda su pristali na provođenje istraživanja. Objašnjen im je način rada i tijekom nastavnog sata te je dogovoren datum provođenja. Osmišljene su pripreme za izvođenje nastavnog sata i likovne tehnike kojima će učenici raditi.

9. LIKOVNI ZADATAK – PREMA SLICI VASILIJA KANDINSKOG, *KOMPOZICIJA VII*

Sat Likovne kulture u kojem je korištena reprodukcija Vasilija Kandinskog *Kompozicija VII* održan je u 4. b razredu 28.04.2019. Likovna tehnika koju su učenici koristili je bila akvarel. U dogovoru s učiteljicom učenici su prije sata pripremili pribor i zaštitili školske klupe novinama. Na početku sata učenici su ponovili koji pribor im je potreban za rad, zatim im je objašnjeno kako se koristi tehnika akvarela.

Slika 12 Vasilij Kandinski - Kompozicija VII

Izvor: wassilykandinsky.net (1913). Composition VII. Preuzeto s:
<https://www.wassilykandinsky.net/work-36.php> (10.04.2019.)

Slika 13 Vasilij Kandinski – skica za djelo Kompozicija VII

Izvor: wassilykandinsky.net (1913). Sketch for Composition VII. Preuzeto s: <https://www.wassilykandinsky.net/work-490.php> (10.04.2019.)

9.1. Motivacija

Učenicima je prikazano umjetničko djelo *Kompozicija VII* pomoću projektora na platnu i započet je razgovor. Zatim je predstavljeno umjetničko djelo, tehniku kojom je naslikano i autor Vasilij Kandinski, najpoznatiji po apstraktnim umjetničkim djelima. Istaknuta je zanimljivost da je Kandinskom trebalo samo 4 dana da naslika ovu sliku, a prije toga je izradio više od 30 skica. Učenicima su postavljena razna pitanja kako bi analizirali umjetničko djelo. Na pitanje „Što sve vidite?“, učenici su nabrojali razne predmete, likove i pojave poput planina, ptice, nereda itd. Učenici su zaključili da je kompozicija slobodna te su opisivali gdje se što nalazi. Učenici su promatrali boje koje vide na reprodukciji, njihov odnos i kako su one raspoređene. Primijetili su razne oblike i linije koje su i pokazivali na reprodukciji. Na pitanje „Koje boje najprije zamjećujete?“, učenici su odgovorili žutu, narančastu, zelenu i plavu. Kod promatranja boje učenici su došli do zaključka da je Kandinski koristio mnogo boja i da se neke prelijevaju. Kod promatranja linija, učenici su naveli da ima raznih vrsta od debljih, tanjih, ravnih, usporednih, valovitih, itd. Kod stilske analize učenicima je navedeno da je Kandinski naslikao ovo djelo 1913. godine i da pripada

apstraktnoj umjetnosti. Zatim im je objašnjen pojam apstraktno umjetničko djelo jer se rijetko susreću njime. Učenicima je ukratko objašnjen stil slikanja Vasilija Kandinskog, kako je doživljavao boje i često slikao glazbu. Kroz razgovor učenici su opisivali kako se osjećaju dok promatraju umjetničko djelo. Većina njih nije znala dati odgovor, a neki su naveli da se osjećaju nelagodno jer im umjetničko djelo djeluje kao nered. Nabrajali su što im se sviđa, a što im se ne sviđa na reprodukciji i što misle da je umjetnik zapravo želio prikazati.

9.2. Najava zadatka

Učenici su slikali tehnikom akvarela uz skladbu *Pet komada za orkestar* skladatelja Arnolda Schönberga, koji je imao veliki utjecaj na Kandinskog. Zadatak je bio izražavanje doživljaja skladbe bojama, oblicima, potezima kista, mrljama, kontrastima.

9.3. Realizacija

Učenici su slikali, a glazba je svirala u pozadini. U razredu je prevladavala tišina jer su se pokušavali koncentrirati na skladbu.

9.4. Analiza i vrednovanje likovnog procesa i produkata

Na kraju sata radovi su stavljeni na ploču, a učenici su opisivali su sličnosti i razlike između vlastitih radova i *Kompozicije VII* Kandinskog. Na pitanje kako su se osjećali kada su slikali uz glazbu, većina učenika je odgovorila da su se osjećali opušteno i da im se sviđa ovakav način rada.

9.5. Osvrt na dječje likovne radove

Slika 14 Učenički rad, 1.

Kod ovog rada vidimo da je učenik koristio razne tehnike povlačenja linija s kistovima različitih debljina. Prevladavaju razne nijanse boja u kombinaciji sa crnim, ponegdje i sivim tonovima. Možemo vidjeti puno manjih krugova, linija i ostalih detalja. Učenik je ispunio cijeli papir, a kompozicija je slobodna.

Slika 15 Učenički rad, 2.

Ovdje vidimo da na desnoj strani prevladavaju hladne boje poput plave, zelene i ljubičaste dok su na lijevoj strani tople boje poput žute i crvene. Učenik je koristio

crne i sive tonove, a na lijevoj strani možemo zamijetiti da je koristio tehniku prskanja kistom. Neki učenici doživljavaju glazbu kao više manjih linija, točaka, oblika, što možemo vidjeti na prethodnom primjeru. Ovdje primjećujemo puno manje detalja, što ukazuje da svaki učenik doživljava glazbu na svoj način.

Slika 16 Učenički rad, 3.

Na ovom radu vidimo izmjenjivanje kontrasta toplo-hladno. Učenik je ispunio plohu papira bojom dok su ostali ispunili linijama, potezima i manjim detaljima. Kod ispunjavanja plohe možemo vidjeti neravnomjerne poteze kistom, čime nastaje dojam neurednosti. U sredini se nalaze oblici koji čine ritam. Iznad tih oblika su manje crvene točke koje su simetrično raspoređene. Prikazana je prozirnost boje koja se postiže tehnikom akvarela. I kod ovog rada možemo vidjeti tehniku prskanja kistom.

Slika 17 Učenički rad, 4.

Kod ovog rada možemo uočiti grublje poteze debljim kistom. Osim linija, prevladavaju točkice i mrlje te veći crveni krugovi. U sredini se nalazi valovita linija crnih tonova koja dijeli sliku na dva djela. Možemo primijetiti dvije zaobljene linije, plavu i crvenu, koje okružuju ostale elemente. Prema tome, možemo reći da je prisutna kružna kompozicija jer se pogled centririra prema središtu, a rubovi i kutovi papira su prazni.

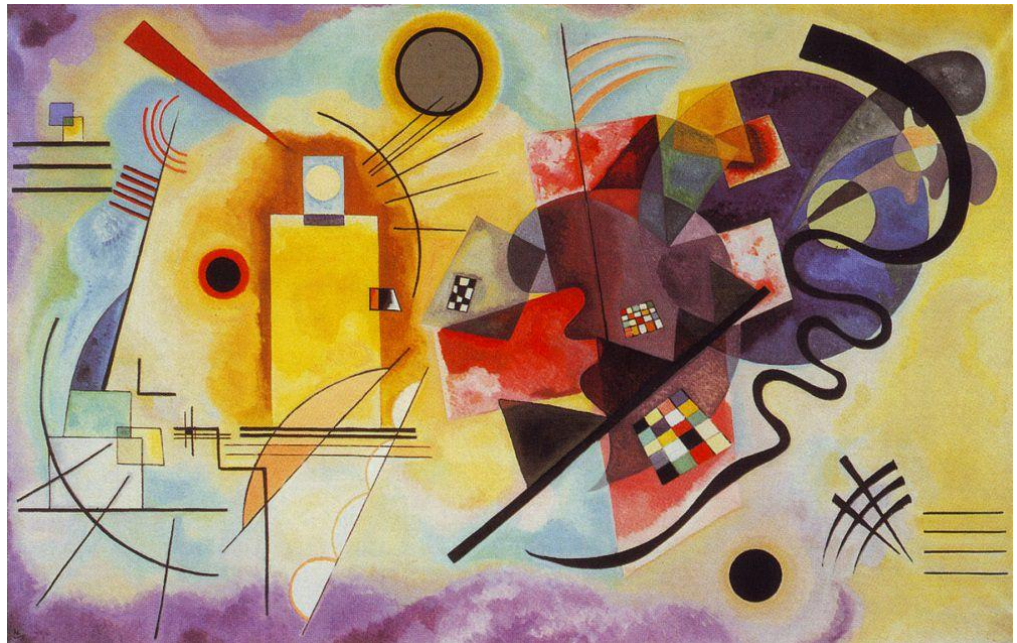
Nakon analize 1. likovnog zadatka možemo zaključiti kako su učenici uspješno ispunili ono što se od njih tražilo. S obzirom da su učenici prije rada promatrali umjetničko djelo Vasilija Kandinskog *Kompozicija VII*, bilo je očekivano da će se u radovima javiti neki od elemenata prikazanog djela. Promatranjem radova možemo zamijetiti kako učenici nisu imitirali umjetničko djelo, već su bili potaknuti i inspirirani da iskažu osobni doživljaj glazbe. Stoga možemo zaključiti kako postavljena hipoteza nije potvrđena. Iako su svi učenici slušali istu skladbu, *Pet komada za orkestar* skladatelja Arnolda Schönberga, prema radovima možemo primijetiti raznolikost doživljaja. Ovakvom vrstom zadatka učenici razvijaju prikazivanje nečeg što je nerealno, a time razvijaju kreativnost i maštu. Prikazivanjem glazbe likovnim stvaralaštvom za učenike četvrtih razreda se činilo kao težak zadatak. Više puta je trebalo ponoviti što se od njih očekuje, ali su na poslijetku uživali u radu. Kod upotrebe apstraktnih umjetničkih djela u nastavi učenicima bi trebali osigurati barem dva školska sata za rad. Učenici su bili vrlo

zaintrigirani umjetničkim djelom te pojmom apstraktna umjetnost s obzirom da se vrlo rijetko susreću njime.

10. LIKOVNI ZADATAK – PREMA SLICI VASILIJA KANDINSKOG, *ŽUTO-CRVENO-PLAVO*

Sat Likovne kulture u kojem je korištena reprodukcija Vasilija Kandinskog *Žuto-Crveno-Plavo* održan je u 4. c razredu 30. 05. 2019. Likovna tehnika koju su učenici koristili je bila akvarel u kombinaciji s tušem. U dogovoru s učiteljem učenici su prije sata pripremili pribor i zaštitili školske klupe novinama. Na početku sata učenici su ponovili koji pribor im je potreban za rad, zatim im je objašnjeno kako se koristi tehnika akvarela i tuša.

Slika 18 Vasilij Kandinski - *Žuto-Crveno-Plavo*

Izvor: wassilykandinsky.net (1925). Yellow-Red-Blue. Preuzeto s:
<https://www.wassilykandinsky.net/work-52.php> (10.04.2019.)

10.1. Najava zadatka

Reprodukcija *Žuto-Crveno-Plavo* bila je isprintana na papir, izrezana na manje dijelove u različitim dimenzijama. Svaki je učenik dobio dva dijela reprodukcije izrezane u manje kvadratiće koje su zatim trebali zalijepiti na papir, prema vlastitom izboru. Većina učenika je kvadratiće zalijepila u sredinu i ravno. Učenicima je napomenuto da je jedan od tih dvaju dijelova reprodukcije svjetliji, a drugi tamniji. Učenici su imali zadatak da dovrše sliku tako da nastave započeto i povežu sve u jednu cjelinu.

10.2. Realizacija

Učenici su najprije zalijepili dva kvadratića na papir, zatim su krenuli raditi s tušem. Prema vlastitom izboru su vukli linije, određivali njihov smjer i debljinu. Nakon što su završili s tušem, pričekali su da se rad osuši kako bi mogli nastaviti slikati akvarelom. Učenici su bili zbunjeni što zapravo trebaju slikati, unatoč tome što smo objasnili zadatak nekoliko puta.

10.3. Razgovor o slici *Žuto-Crveno-Plavo*

Za razliku od prvog likovnog zadatka ovdje je reprodukcija *Žuto-Crveno-Plavo* prikazana tek nakon praktičnog rada, tj. realizacije. Ukratko im je predstavljen autor Vasilij Kandinski i godina kada je djelo nastalo. U kratkoj biografiji učenici su saznali kako je Kandinski bio profesor, ali se ipak odlučio baviti slikarstvom. Ono što ga je potaknulo na tu odluku je posjet izložbi impresionista, gdje je bio zadivljen umjetničkim djelima Claude Moneta koji je naslikao sijeno i zalazak sunca te je učenicima prikazana jedna od tih reprodukcija. Učenicima je postavljeno pitanje jesu li se već susreli s pojmom apstraktno, zatim im je objašnjen pojam i to da se on može odnositi na nešto što zamišljamo, osjećamo i vidimo u snovima. Nakon predstavljanja umjetničkog djela započet je razgovor s učenicima. Na pitanje „*Što sve vidite?*“ učenici su nabrojali razne likove poput kruga, kvadrata, trokuta, zatim crte koje su deblje, tanje, duge, kratke, ravne i valovite. Primijetili su razne tonove boja, od svijetlih do tamnijih. Učenici su zaključili da je kompozicija slobodna te su opisivali odnose između likova. Na pitanje „*Na što vas neki oblici podsjećaju?*“ učenici su imali zanimljive i kreativne odgovore kao što su vrata, lice i nos, sunce, jaje, mačku, loptu...Učenici su promatrali i nabrajali boje koje vide na reprodukciji i

njihov odnos te su zaključili da slika podijeljena na dva dijela, svjetliji i tamniji. Na pitanje „Kakve su linije koje vidite?“ učenici su odgovorili debele, tanke, ravne, kose, valovite i zaobljene. Učenici su kroz razgovor opisivali kako se osjećaju dok promatraju umjetničko djelo, na što je većina odgovorila sretno ili tužno, ali nisu znali objasniti zašto. Nabrajali su što im se sviđa, a što im se ne sviđa kod umjetničkog djela. Nakon toga navedeno je kako ovo djelo prikazuje glazbu te na koje se načine ona može prikazati u umjetnosti – izmjenjivanje visokih i dubokih tonova, tempo koji može biti lagan umjeren ili brz i dinamika (tiho, srednje, glasno). Kroz razgovor učenici su opisivali kako se doživljaj glazbe može prikazati bojama, postepeno stišavanje glazbe prijelazima boje iz tamnijeg u svjetlije, brzi ritam kratkim potezima kista itd.

10.4. Analiza i vrednovanje likovnog procesa i produkata

Na kraju sata učenički radovi stavljeni su na ploču i uspoređivali su ih s reprodukcijom. Učenici su odgovarali na pitanja kako su se osjećali kada su slikali i da li im je zanimljiv ovakav način rada.

10.5. Osvrt na dječje likovne radove

Slika 19 Učenički rad, 5.

Učenik je kod ovog rada shvatio zadatak što se vidi prema tome da se dijelovi reprodukcije jako dobro uklapaju u rad. Tušem je najprije napravio crte, zatim je plohe oslikao akvarelom. Oko kvadratića prevladavaju tople boje, a izvan hladne.

Linije su jednake debljine, jasne i vidljive. Rad je komponiran vrlo dobro, ravnoteža je dinamična. Postignut je sklad boja, oblika, crta i detalja (aplikacija).

Slika 20 Učnički rad, 6.

Ono što najprije možemo zamijetiti kod ovog rada su boje, a nešto manje ima detalja napravljenih tušem. Vidimo kako je učenik pokušao dobiti slične nijanse plave, žute i crvene boje kako bi nastavio sliku. Prevladavaju tanke linije, a likovi su smješteni u središnji dio. Ovaj rad je jako sličan umjetničkim djelima Vasilija Kandinskog, no važno je napomenuti kako je umjetničko djelo prikazano nakon realizacije zadatka, pa učenici nisu mogli znati kako ono izgleda u cijelosti.

Slika 21 Učnički rad, 7.

Učenik je na jednostavan način nastavio rad, nema previše detalja, prevladavaju linije. Na lijevoj strani možemo vidjeti toplije boje dok se na desnoj nalaze hladne. Prikazan je sklad elemenata, pa možemo reći da je rad harmoničan. Kvadratić s lijeve strane je bolje uklopljen u rad, nego onaj s desne strane. Valovitim linijama i izmjenjivanjem boja postignuta je dinamičnost.

Slika 22 Učnički rad, 8.

Ovo je jedini rad na kojem se pojavljuju šablone, kao što su srca i zvijezde. Možemo vidjeti mnogo detalja zbog kojih su se dijelovi slike jako dobro uklopili. Vidimo da

je učenica koristila raznolike boje i tonove, ali na nekim dijelovima postoji prazan bijeli prostor. Vidljivi su grubi potezi kistom, te su oblici neuredno ispunjeni bojom.

Nakon analize 2. likovnog zadatka možemo zaključiti kako su učenici uspješno ispunili zadani zadatak. Učenici su tek nakon realizacije mogli u cijelosti vidjeti umjetničko djelo Vasilija Kandinskog *Žuto-Crveno-Plavo*. Manji dijelovi slike koji su im poslužili u radu naveli su ih da pretpostave kako izgleda umjetničko djelo kao cjelina. Promatranjem radova možemo zaključiti kako su neki učenici koristili iste boje i oblike, dok su neki nastavili rad prema vlastitom izboru, ne obraćajući pozornost na usklađivanje boja, oblika, linija i ostalih elemenata. Postavljen hipoteza je djelomično potvrđena, jer se kod nekih radova primjećuju sličnosti sa umjetničkim djelom. To je bilo i za očekivati s obzirom da su učenici imali zadatak nastaviti već zadanu sliku. S obzirom da su učenici kod ovog zadatka najprije radili tušem, pa vodenim bojama, za provođenje bi trebalo izdvojiti barem dva školska sata. Ovom vrstom zadatka razvija se sposobnost učenika da poveže likovne elemente i izrazi vlastitu kreativnost.

11. ZAKLJUČAK

Apstraktna umjetnost je umjetnost koju svaki čovjek doživljava na svoj način, a ona omogućuje slobodno izražavanje. Među mnogim apstraktnim umjetnicima Vasilij Kandinski je jedan od najzanimljivijih zato što je izrađivao skice u raznim likovnim tehnikama prije nego što bi stvorio samo umjetničko djelo. Ono što je, također, zanimljivo je njegov doživljaj boja i povezivanje slikanja i glazbe. Kao što u svojem djelu *O duhovnom u umjetnosti* Kandinski opisuje:

Općenito uzevši, boja je dakle sredstvo izravnog utjecaja na dušu. Boja je tipka. Oko je batić. Duša je klavir s mnogo žica. Umjetnik je ruka koja ljudsku dušu pritiskom na ovu ili onu tipku *svrhovito* dovodi do vibriranja. (Worringer i Kandinski, 1999, str. 168)

Djeca se od malih nogu likovno izražavaju spontano što se razvija iz prirodnih potencijala. Dijete postupno usvaja likovne elemente što je posljedica dječje spontanosti i slobode. Polaskom u školu djetetove mogućnosti se sve više razvijaju, prelaze u višu fazu likovnog razvitka pa se tako počinje razvijati i apstraktno mišljenje. Provedenim istraživanjem na uzorku od 40 učenika pokušalo se saznati djelovanje apstraktnog umjetničkog djela kao poticaja za likovno stvaralaštvo. Često se u Likovnoj kulturi očekuje da će djeca preslikati prikazano umjetničko djelo. Rezultati su pokazali kako učenici individualno doživljavaju apstraktnu umjetnost te je njihova originalnost i kreativnost izražena u likovnim radovima. Kod promatranja apstraktnog umjetničkog djela učenici često ostaju zbunjeni i ne shvaćaju tu vrstu umjetnosti. Apstraktna umjetnička djela bi što više trebala približiti u Likovnoj kulturi jer se tako razvija dječja kreativnost i mašta. Učenici stječu sposobnost prikazivanja glazbe, osjećaja, doživljaja, unutarnjih misli, a ne samo sposobnost prikazivanja realnosti i stvarnih predmeta.

LITERATURA

1. Dabrowski, M. (1995). *Kandinsky: Compositions*. New York: The Museum of Modern Art.
2. Damjanov, J. (2008). *Likovna umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Düchting, H. (2003). *Vasilij Kandinski: 1866 – 1944.: revolucija slikarstva*. Zagreb: V.B.Z.
4. Duh, M, Herzog, J, Lazar, M. (2016). Nivo likovno-kreativnog razvoja u različitim programima osnovnoškolskog obrazovanja. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 65 (Tematski broj), 49-62.
5. Gombrich, E. H. (1999). *Povijest umjetnosti*. Zagreb: Golden marketing.
6. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa.
7. Herzog, J. (2018). Monitoring the Artistic Development of Fourth-Year Students- An Analysis of the Situation in Croatian Primary Schools. *Croatian Journal of Education*. 20 (3), 973-1000.
8. Jakubin, M. (2003). *Vodič kroz povijest umjetnosti – vremenska lenta*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Kušćević, D. (2016). Likovno-umjetnička djela u nastavi likovne kulture. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 6/7 (2013/2014), 46-54.
10. Larusse, (2003). *Povijest umjetnosti*. Zagreb; Veble commerce.
11. Mondrian, P. (1968). Plastička i čista plastička umjetnost. *Život umjetnosti*. 7/8, 121-128.
12. O'Neill, B. (1998). *Kandinski: život i djelo*. Zagreb: Mozaik knjiga.
13. Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno – umjetničko djelo*. Zagreb: Alfa d. d.
14. Worringer, W., Kandinski, V. (1999). *Duh apstrakcije*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti.
15. Zupaničić, T., Duh, M. (2009). *Likovni odgoj i umjetnost Pabla Picassa*. Opatija: Zambelli Rijeka
16. Zupaničić, T., Duh, M. (2011). The method of aesthetic transfer an outline of a specific method of visual arts didactics. *Croatian Journal of Education* , 13 (1/2011), str. 42- 75.

PRILOZI

Prilog 1. Priprema za izvođenje nastavnog sata likovne kulture

Studentica: Tea Rogina

Razred: 4.b

Datum: 28.05.

Nastavno sredstvo - reprodukcija: Vasilij Kandinski: *Kompozicija VII*, 1913.

Motiv: skladba *Pet komada za orkestar* (1909.) - Arnold Schönberg

Likovno tehnička sredstva i likovne tehnike: akvarel

1. PRIPREMA

Pozdravljam učenike, predstavljam se te im kažem da ću im danas održati sat likovne kulture. Pitam ih koji pribor za rad je trebalo donijeti, imaju li svi pribor te imaju li svi spremne papire i zaštićene klupe. Nakon toga objašnjavam kako se radi s vodenim bojama. Kistovi za slikanje akvarelom moraju biti mekani, a papiri hrapavi. Boji dodajemo vodu i slikamo na papiru. Ako želimo da je boja tamnija dodajemo manje vode, a ako želimo da je svjetlija dodajemo više vode.

2. MOTIVACIJA

Učenicima pokazujem umjetničko djelo *Kompozicija VII*. i započinjem razgovor.

1. Upoznavanje s osnovnim podacima o djelu i njegovu autoru

- Naziv ovog umjetničkog djela je *Kompozicija VII.*, a naslikao ga je Vasilij Kandinski, ruski slikar. Tehnika koju je upotrijebio je ulje na platnu. Kandinskom je trebalo svega 4 dana da naslika ovu sliku, a prije toga je izradio više od 30 skica. Najpoznatiji je po svojim apstraktnim umjetničkim djelima.

2. Promatranje, uočavanje i analiza tematskih sadržaja

- Što sve vidite?
- Kakva je kompozicija?
- Na što vas neki oblici podsjećaju?
- Kakav je odnos između likova?

3. Promatranje, uočavanje i analiza likovno-jezičnih sadržaja

- Koje boje vidite na ovoj reprodukciji?
- U kakvom su odnosu boje?
- Koje boje najprije zamjećujete?
- Koje sve oblike vidite?
- Kakve su linije?

4. Promatranje i analiza likovnih tehnika i postupaka

- Primjećujete da su neke boje svjetlije, a neke tamnije? Kako to postizemo?
- Zamjećujete prelijevanje boja? Kojom tehnikom to postizemo?
- Promotrite linije, kako su one dobivene? Kakvim potezima?

5. Stilska analiza

Kompozicija VII. je nastala 1913. godine i pripada apstraktnoj umjetnosti. Pojam apstraktno se može odnositi na nešto što zamišljamo, osjećamo, vidimo u snovima. Apstraktno umjetničko djelo teži čistom izražavanju boja, linija, oblika i tematskoj neodređenosti. Vasilij Kandinski je često je slikao glazbu, pa je tako i vjerovao da slika može probuditi određene zvukove, kao što i glazba može pozivati na određene boje i oblike. Kandinski je vjerovao kako boje doživljavamo na različite načine i kako svaku boju možemo opisati pridjevima, pa čak i

geometrijskim likovima. Pa tako je za njega plava boja predstavljala krug, crvena kvadrat, a žuta trokut. Iako se čini da su njegova apstraktna umjetnička djela nepromišljena i sve se čini nekako nabacano, Kandinski je jako dobro znao kako će rasporediti određene boje, linije, oblike, crte...

6. Razvijanje estetskih vrijednosti i stavova

- Koje osjećaje u vama pobuđuje ovo djelo?
- Što je umjetnik htio prikazati?
- Što vam se sviđa na slici?
- Što vam se ne sviđa?

Kao što je već spomenuto, Kandinski je slikao glazbu. Glazba se može prikazati na različite načine: izmjenjivanje visokih i dubokih tonova, tempo koji može biti lagan umjeren ili brz, dinamika (tiho, srednje, glasno). Možemo li doživljaj neke skladbe prikazati bojama? Kako biste prikazali različite instrumente? Kada se glazba postepeno stišava, možemo prikazati postepenim prijelazima boje – iz tamnijeg u svjetlije. Brzi ritam mogli bismo iskazati kratkim potezima kista i točkama. Kako još možemo prikazati glazbu?

3. NAJAVA ZADATKA

Danas ćemo tehnikom akvarela naslikati glazbenu kompoziciju koju ćete slušati. Izrazit ćete svoj doživljaj te skladbe bojama, oblicima, potezima kista, mrljama, kontrastima. Skladba koju ćemo slušati naziva se *Pet komada za orkestar* skladatelja Arnolda Schönberga, koji je imao veliki utjecaj na Kandinskog.

4. REALIZACIJA (RAD)

Učenici rade, glazbu ostavljam da svira. Obilazim učenike i s njima razgovaram o bojama koje koriste, oblicima i omjerima koje prikazuju.

5. ANALIZA I VREDNOVANJE LIKOVNOG PROCESA I PRODUKATA

Postavljamo na ploču učeničke radove koje uspoređujemo s umjetničkim djelom. Koje su sličnosti vaših radova s ovim umjetničkim djelom, a koje su razlike? Kako ste se osjećali kada ste slikali uz glazbu? Je li vam bilo zanimljivo? Zašto vam je bilo zanimljivo?

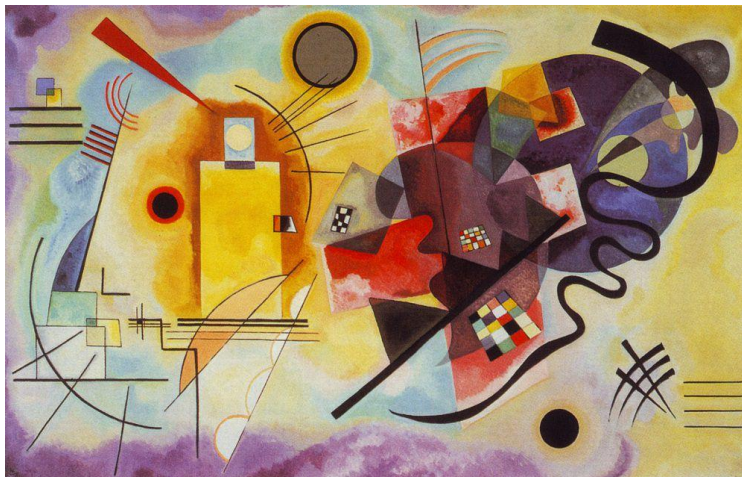
Prilog 2. Priprema za izvođenje nastavnog sata likovne kulture

Studentica: Tea Rogina

Razred: 4.c

Datum: 30.05.

Nastavno sredstvo - reprodukcija: Vasilij Kandinski: *Žuto-Crveno-Plavo*, 1925.

Likovno tehnička sredstva i likovne tehnike: akvarel, tuš

1. PRIPREMA

Pozdravljam učenike, predstavljam se te im kažem da ću im danas održati sat likovne kulture. Pitam ih koji pribor za rad je trebalo donijeti, imaju li svi pribor te imaju li svi spremne papire i zaštićene klupe. Nakon toga objašnjavam kako se radi s vodenim bojama i tušem. Kistovi za slikanje akvarelom moraju biti mekani, a papiri hrapavi. Boji dodajemo vodu i slikamo na papiru. Ako želimo da je boja tamnija dodajemo manje vode, a ako želimo da je svjetlija dodajemo više vode. Tušem možemo dobiti deblje ili tanje crte, ovisno o debljini kista.

2. NAJAVA ZADATKA

Svaki učenik će dobiti dva manja kvadrata koje ćete zalijepiti na papir, tako da se ne dodiruju. Kvadratići su zapravo dijelovi slike koja se zove *Žuto-Crveno-Plavo*, a naslikao ju je umjetnik Vasilij Kandinski. Nakon što zalijepite dijelove, radit ćete tušem, zatim vodenim bojama. Vaš zadatak je dovršite sliku tako da nastavite ono što

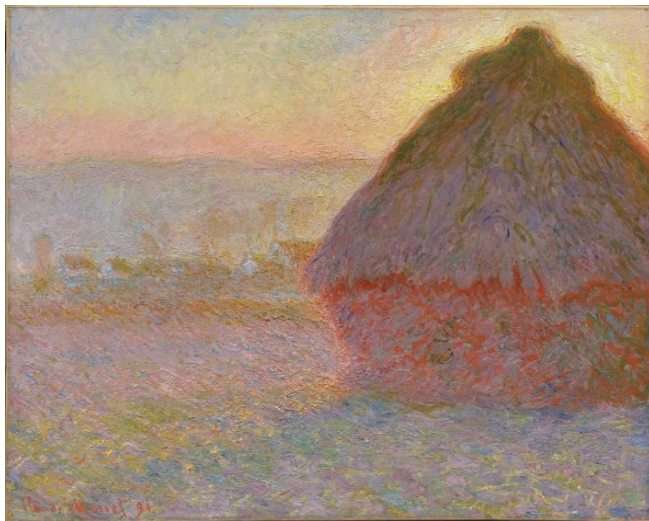
je započeto i povežete sve u jednu cjelinu. Kao što vidite jedan kvadratić ima tamnije boje, a drugi svjetlije.

3. REALIZACIJA (RAD)

Obilazim učenike i ako je potrebno dodatno ih motiviram i potičem ih na rad. Nakon što su učenici gotovi s radom, predstavljam im umjetničko djelo i slikara.

Upoznavanje s osnovnim podacima o djelu i njegovu autoru

Vasilij Kandinski je naslikao umjetničko djelo *Žuto-crveno-plavo* 1925. godine, a tehnika je ulje na platnu. Vasilij Kandinski je radio kao profesor, ali se ipak odlučio posvetiti slikarstvu. Ono što ga je potaknulo na tu odluku je posjet izložbi impresionista, gdje je bio zadivljen umjetničkim djelima Claude Moneta koji je naslikao sijeno i zalazak sunca. Tada je Kandinsky shvatio kako slika može zadržati pažnju onoga koji je promatra, iako ne može prepoznati što je točno na slici. Također je zamijetio kombinacije boja na slikama i osjećaje koje su one probudile u njemu kada ih je promatrao. (Učenicima pokazujem umjetničko djelo Claudea Moneta)

Kandinski je svoja umjetnička djela povezo s glazbom, posebice s dinamikom i ritmom, te upravo iz tog razloga ih naziva kompozicijama, impresijama, improvizacijama. Njegova su umjetnička djela nastala kao plod mašte i unutarnjih osjećaja prikazana eksplozijom boja i poteza. Najpoznatiji je po svojim apstraktnim umjetničkim djelima. Pojam apstraktno se može odnositi na nešto što zamišljamo, osjećamo, vidimo u snovima. Apstraktno umjetničko djelo teži čistom izražavanju boja, linija, oblika i tematskoj neodređenosti.

Slijedi razgovor s učenicima:

1. Promatranje, uočavanje i analiza tematskih sadržaja

- Što sve vidite?
- Kakva je kompozicija?
- Na što vas neki oblici podsjećaju?
- Kakav je odnos između likova?

2. Promatranje, uočavanje i analiza likovno-jezičnih sadržaja

- Koje boje vidite na ovoj reprodukciji?
- U kakvom su odnosu boje?
- Koje boje najprije zamjećujete?
- Koje sve oblike vidite?
- Kakve su linije?

3. Promatranje i analiza likovnih tehnika i postupaka

- Primjećujete da su neke boje svjetlije, a neke tamnije? Kako to postizemo?
- Zamjećujete prelijevanje boja? Kojom tehnikom to postizemo?
- Promotrite linije, jesu li sve iste debljine?

4. Stilska analiza

• Kao što i naziv slike govori, Kandinski je prikazao tri osnovne boje žutu, crvenu i plavu koje se najviše ističu. Izgleda kao da umjetnik nije promišljao o tome kamo će smjestiti određene likove, forme i boje, ali kompozicija je bila izuzetno važna za Kandinskog i kod njegovih slika uvijek postoji element ravnoteže. Možemo reći da je ova slika podijeljena na dva djela, tj. lijeva i desna strana. Na lijevoj strani vidimo da prevladava žuta boja i nježniji tonovi plave, zelene, ljubičaste i žute. Dok na desnoj strani vidimo suprotno, tamne boje, kao što su crna, nijanse tamno plave i ljubičaste. Također vidimo da su crte i linije na lijevoj strani tanje, dok su na desnoj strani deblje. Kandinski je često je slikao glazbu, pa je tako i vjerovao da slika može probuditi određene zvukove kao što i glazba može pozivati na određene boje i oblike. Vjerovao je kako boje doživljavamo na različite načine i kako svaku boju možemo opisati pridjevima,

pa čak i geometrijskim likovima. Pa tako je za njega plava boja predstavljala krug, crvena kvadrat, a žuta trokut.

5. Razvijanje estetskih vrijednosti i stavova

- Koje osjećaje u vama pobuđuje ovo djelo?
- Što je umjetnik htio prikazati?
- Što vam se sviđa na slici?
- Što vam se ne sviđa?

4. ANALIZA I VREDNOVANJE LIKOVNOG PROCESA I PRODUKATA

Postavljamo na ploču učeničke radove koje uspoređujemo s umjetničkim djelom. Uspoređujemo radove s reprodukcijom. Koje su im sličnosti, a koje razlike? Kako ste se osjećali kada ste slikali? Je li vam zanimljiv ovakav način rada?

Prilog 3. Popis slika

Slika 23 Portret kralja Henrika VIII, tempera, radovi učenika 3. razreda

Slika 24 Portret kralja Henrika VIII, lavirani tuš i akvarel, radovi učenika 3. razreda

Slika 25 Kočija za kralja, tempera, radovi učenika 1. razreda

Slika 26 Ivan Večenaj – Pevec na obedu

Slika 27 Pijetao, tempera, radovi djece predškolske dobi

Slika 28 Suprematizam: Kazimir Maljevič - Leteći avion

Slika 29 Theo van Doesburg - Istovremena protukompozicija

Slika 30 František Kupka - Crveni i plavi diskovi

Slika 31 Aleksandr Rodčenko - Viseća konstrukcija

Slika 32 Vasilij Kandinski - Kompozicija VIII

Slika 33 Vasilij Kandinski - Kompozicija IV

Slika 34 Vasilij Kandinski - Kompozicija VII

Slika 35 Vasilij Kandinski – skica za djelo Kompozicija VII

Slika 36 Vasilij Kandinski - Žuto-Crveno-Plavo

Slika 37 Učenički rad, 1.

Slika 38 Učenički rad, 2.

Slika 39 Učenički rad, 3.

Slika 40 Učenički rad, 4.

Slika 41 Učenički rad, 5.

Slika 42 Učenički rad, 6.

Slika 43 Učenički rad, 7.

Slika 44 Učenički rad, 8.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjava

Vlastoručnim potpisom potvrđujem da je diplomski rad pod nazivom „Apstraktno umjetničko djelo kao polazište za likovno stvaralaštvo“ izrađen samostalno uz korištenje navedene literature i provedenog istraživanja.

KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA

Tea Rogina rođena je 7. svibnja 1994. godine u Varaždinu. Osnovnu školu završila je 2009. godine u Varaždinu. Iste godine upisuje Medicinsku školu u Varaždinu. 2014. godine upisuje Učiteljski fakultet u Gospiću, a 2015. godine se prelazi na Učiteljski fakultet u Zagrebu – Odsjek u Čakovcu. Od stranih jezika razumije, govori i piše engleski jezik, posjeduje znanja i vještine rada na računalu. U slobodno vrijeme bavi se slikanjem, crtanjem i ostalim aktivnostima.

Zahvala

Zahvaljujem svima koji su mi tijekom ovih godina studiranja bili podrška, a najviše svojim roditeljima koji su mi omogućili da ispunim svoj san. Posebnu zahvalnost iskazujem izv. prof. mr. art. Kristini Horvat Blažinović koja mi je svojim stručnim savjetima pomogla u izradi ovog rada. Također, zahvaljujem se učitelju Domagoju Turku i učiteljici Ivani Ivanković koji su pristali na suradnju i omogućili mi da održim sat Likovne kulture.